

VAASAN KORKEAKOULU

Rehtori Ilkka Virtanen

Juhlapuhe kauppaopetuksen 150-vuotisjuhlavuoden alueellisessa juhlatilaisuudessa Seinäjoen kauppaoppilaitoksella 13.10.1989

150 VUOTTA KEHITTYVÄÄ KAUPPAOPETUSTA

Taustaa

Autonomian aika merkitsi maamme taloudelliselle elämälle yleistä elpymistä ja vilkastumista. Erityisesti Aleksanteri II:n hallituskaudella 1800-luvun puolivälissä alkanut liberalismi merkitsi piristysruisketta kaikelle taloudelliselle toimeliaisuudelle. Ensimmäiset suuret teollisuus- ja liikeyritykset, pankit ja vakuutuslaitokset perustettiin. Osakeyhtiöstä tuli uusi yritysmuoto. Kehittyvät maa- ja meriyhteydet mahdollistivat ulkomaisen kaupan kasvun.

Tuon ajan taloudellisesta kehityksestä on löydettävissä monia yhtäläisyyksiä nykypäivän tilanteeseen verrattuna. Suomen talouselämällä meni monista ongelmista huolimatta yleisesti ottaen lujaa. Lainsäädännöllä pyrittiin poistamaan elinkeinotoiminnan rajoituksia: v. 1868 asetuksella kaupasta ja elinkeinosta kumottiin vanha ammattikuntajärjestelmä ja v. 1879 tuli voimaan täydellinen elinkeinovapaus. Suomi etsi ja löysi tiensä Eurooppaan. Kehityksen hallitsemisessa ja edistämisessä uskottiin koulutuksen voimaan. Tuttuja keskustelun aiheita tänäkin päivänä.

Kauppaopetuksen synty

Näissä olosuhteissa syntyi ja koki ensimmäisen kehitysvaiheensa myös maamme kauppaopetus. Perustan tälle opetukselle loi turkulaisen suurkauppiaan Abraham Kingelinin toimesta aikaan saatu Turun ruotsinkielinen kauppakoulu, joka aloitti toimintansa syksyllä 1839. Oppilaitos toimii edelleen, nyt kaksikielisenä Turun kauppaoppilaitoksena. Seuraavaksi oltiin jo asialla Pohjanmaalla, v. 1843 perustettiin Vaasaan niinikään ruotsinkielinen kauppakoulu. Pahaksi onneksi oppilaitos sijaitsi siinä vanhassa Vaasassa, jonka tulipalossa tuhoutumisen myötä myös oppilaitos 9 vuotta myöhemmin tuhoutui ja joutui lopettamaan toimintansa. Alkuvaiheen kaupallisista oppilaitoksista mainittakoon vielä v. 1864 perustettu Oulun kaksikielinen kauppakoulu sekä v. 1882 perustetut Helsingin kauppaopisto ja opistotasoinen Raahen porvari- ja kauppakoulu. Erityisesti viimeksi mainittu oli tunnettu korkeatasoisesta opetuksestaan.

Kauppakorkeakoulujen perustaminen

Perustetut kauppaopistot ja -koulut tyydyttivät kauppaopetustarpeen aina 1800-luvun viimeiselle vuosikymmenelle saakka. Tähän vaiheeseen ajoittunut talouselämän uusi voimakas nousu synnytti kuitenkin kasvavaa tarvetta yritysten johto- ja toimihenkilöistä, joiden kouluttamiseksi katsottiin tarvittavan myös aikaisempaa korkeampaa kauppaopetusta. Suomen Liikemiesten Kauppaopiston perustaminen Helsinkiin v. 1898, ylioppilaille tarkoitettujen rinnakkaisosastojen perustaminen tähän oppilaitokseen v. 1904 ja näiden rinnakkaisosastojen muuttaminen Kauppakorkeakouluksi v. 1911 merkitsikin korkeimman, akateemisen tason kauppaopetuksen tuloa maahan. Ruotsinkielisellä puolella edettiin vastaavasti: v. 1909 perustettiin Helsinkiin Högre Svenska Handelsläroverket, josta v. 1927 muodostettiin Svenska Handelsgöskolan. Molemmat maamme vanhimmat kauppakorkeakoulut ovat siten syntyneet kauppaoppilaitosten pohjalta: niiden ylioppilasosastoista kehitettiin akateemiset oppilaitokset: Myöhemmin perustettujen Turun ja Vaasan kauppakorkeakoulujen osalta yhteys ei ollut yhtä välitön. Nämäkin korkeakoulut aloittivat kuitenkin toimintansa kauppaoppilaitosten tiloissa ja mm. oppilaitosten rehtorit olivat keskeisiä henkilöitä korkeakouluhankkeiden toteuttamisessa (Niilo Ikola Turussa, Martti Ulkuniemi Vaasassa).

Kauppaoppilaitosverkoston laajeneminen ja kehittyminen

Suuret ikäluokat ja palvelusektorin kasvu merkitsivät myös kauppaopetuksen voimakasta laajenemista 1950- ja 1960-luvuilla. Syntyi 70 oppilaitokseen noussut kauppaoppilaitosten verkosto, joka alueellisesti kattoi koko maan. Seinäjoen kauppakoulun perustaminen v. 1952, oppilaitoksen täydentäminen opisto-osastolla v. 1956 ja ylioppilasosastolla v. 1961 on tyypillinen esimerkki tältä ajanjaksolta. Kaksi viimeisintä vuosikymmentä ovat olleet puolestaan opetuksen uudistamisen ja kehittämisen aikaa. Erityisesti lisääntyneet erikoistumis mahdollisuudet (esim. atk-linja ja datanomikoulutus, pankkilinja, kirjastolinja, matkailulinja) sekä kurssiosastojen kautta tapahtuva aikuisväestön täydennyskoulutus ovat muodostuneet keskeiseksi tuotekehittelyn kohteiksi kauppaoppilaitosten opetusohjelmissa viime aikoina.

Ammattikorkeakoulusuunnitelmista

Kuluva vuosi 1989 on maamme kauppaopetuksen 150-vuotisjuhlavuosi. Se on mahdollisesti myös merkkivuosi maamme suurimmalle koulutuspoliittiselle uudistukselle sitten 1960-luvun, jolloin päätökset peruskoulun toteuttamisesta ja korkeakoululaitoksen alueellisesta laajenemisesta tehtiin. Näin on ainakin pääteltävissä opetusministeriön helmikuussa julkaiseman koulutusvision ”Koulutuksen kehittäminen. Harjoitetun koulutuspolitiikan tulosten tarkastelua ja hahmotelmia peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämisestä” sekä siitä seuranneen vilkkaan keskustelun ja esitettyjen konkreettisten kehittämishankkeiden perusteella. Visioon sisältyvät suunnitelmat koskevat mitä suurimmassa määrin myös kauppaoppilaitoksia.

Suunnitelman keskeiset elementit ovat peruskoulun jälkeinen, koko ikäluokalle tarkoitettu nuorisokoulu ja tiedekorkeakoulujen rinnalle ajatellut ammattikorkeakoulut. Nuoriso-

kouluun sulautettaisiin lukio ja alempi keskiaste, kauppaoppilaitoksista siis lähinnä merkanttikoulutus. Opistotasojta taas kehitettäisiin ammattikorkeakouluksi, niin että niiden tutkinnot tulisivat vastaamaan lähinnä aikaisempia alempia korkeakoulutukintoja, ns. välitutkintoja. Toteutussuunnitelma on hyvin pitkän aikavälin suunnitelma, sillä ammattikorkeakoulujärjestelmä tulisi koskemaan täydessä laajuudessaan puolta ikäluokasta (3000 uutta opiskelijaa vuosittain). Kokeiluihin sen sijaan on tarkoitus lähteä hyvinkin nopeasti, todennäköisesti jo syksyllä 1990.

Toisin kuin nuorisokoulu, ajatus ammattikorkeakouluista on otettu kiinnostuneesti, jopa innostuneesti vastaan. Ammattikorkeakoulujen perustamiseen on nähty liittyvän monia etuja: koulutuksen, erityisesti ammatillisen koulutuksen tason nousu, tiedekorkeakoulujen tutkimusroolin vahvistuminen, kansainvälisen vastaavuuden saaminen nykyisten opistojen tutkinnoille, ylioppilassuman purkautuminen opintojen uuden arvostuksen myötä jne. Uudistukseen liittyvät epäilyt taas kohdistuvat lähinnä toteuttamisedellytyksiin: uudistuksen vaatimat suuret lisäresurssit, pätevän tietyltä osaltaan tutkijakoulutuksen saaneen opettajakunnan riittävyys sekä opiskelijoiden siirtymä- ja aiempien opintojen hyväksilukemiskysymykset siirryttäessä ammattikorkeakoulusta tiedekorkeakouluun. Aloitettavien kokeilujen avulla on luonnollisesti tarkoitus selvittää, missä määrin ajatellut edut on mahdollista saavuttaa ja miten ennakoitua ongelmia voidaan välttää tai ratkaista.

Kauppaopistot ammattikorkeakouluiksi?

Koko ammattikorkeakoulukeskustelun ajan on pidetty varsin luonnollisena, että kauppaoppilaitokset muodostavat teknillisten oppilaitosten, sairaanhoito-oppilaitosten ja eräiden muiden opistoasteen oppilaitosten ohella varsin hyvän lähtökohdan ammattikorkeakoulukehittelyille. Erityisesti ylioppilaspuhjoisilla opistoasteen linjoilla, joihin vielä liittyy mahdollisia jatkolinjoja, tällainen kehitysvalmius on olemassa. Kehitystyötä kuitenkin tarvitaan, sillä tutkinnon tavoitetason tulee olla ainakin lähellä vanhaa kolmivuotista ekonomin tutkintoa, jotta kansainvälisesti vertailukelpoisesta korkean asteen tutkinnosta voitaisiin puhua. Tilaa tällaiselle tutkinnolle varmasti löytyy kauppatieteellisen alan tiedekorkeakoulujen nostettua ekonomin tutkinnon tason ylemmäksi kandidaattitutkinnoksi. Suunnittelun tehtävänä on nyt löytää ne linjat tai koulutusohjelmat, joiden tuottamalla alemman korkea-asteen tutkinnoilla on kysyntää tulevaisuuden yhä nopeammin muuttuvassa yhteiskunnassa. Kauppaoppilaitosten kehittäminen ammattikorkeakouluiksi merkitsee selvää lisäpanostusarvetta opetukseen. Näin myös lisäresurssikysymykset ja kysymys tutkijakoulutuksen saaneen opettajakunnan riittävydestä nousevat väistämättä esiin erityisesti keskeisillä liiketaloustieteen osa-alueilla. Tällaisten kapeikkojen tiedostaminen ja huomioon ottaminen suunnittelussa onkin yksi uudistuksen onnistumisen perusedellytyksistä.

Myös Seinäjoen kauppaoppilaitos on ollut mukana aivan ensimmäisen vaiheen ammattikorkeakouluhankkeissa. Julkisuudessa on jo esitetty alustavia toteuttamismalleja, toisilleen vaihtoehtoisiaakin, tälle hankkeelle. Vahvan kauppatieteellisen alan omaavan korkeakoulun edustajana olen pannut tyydytyksellä merkille sen, että hankkeen suunnittelussa on haluttu olla alusta alkaen yhteydessä korkeakouluumme. Vaasan korkeakoulu tunteekin vastuunsa asiassa ja pyrkii mahdollisuuksiensa mukaan antamaan panoksensa suunnitelmien eteenpäin viemiseksi.

Kauppaoppilaitokset ovat juhlavuotenaan suurien tulevaisuuteen suuntautuvien haasteiden edessä. Nämä haasteet ovat kenties suurimmat koko oppilaitosten olemassaolon aikana. Alussa referoimani kauppaopetuksen historia kuitenkin osoittaa, että kauppaoppilaitokset ovat aina kyenneet vastaamaan tällaisiin haasteisiin muuntautumalla ja kehittymällä ajan tarpeita vastaavasti. Ei ole mitään syytä epäillä, etteikö niin kävisi nytkin. Pyydän saada esittää sekä Vaasan korkeakoulun että omasta puolestani kauppaoppilaitosinstituutiolle, erityisesti tämäniltaisen juhlan isäntäkoululle Seinäjoen kauppaoppilaitokselle, parhaimmat menestyksen toivotukset tulevien vuosien uudistuvan ja kehittyvän kauppaopetuksen saralla.